1776. List obywatela do xięcia...

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl

Ze zbiorów

LIST OBYWATELA DO SĄSIADA

w SŁUZBIE WOYSKOWEY.

ZOSTAIĄCEGO

ODDANO mi z liftem W. Pana Kfięgę Konftytucyi oftatniego Seymu 1775. Żądafz W. Pan po mnie, ażebym mu otworzył myśl moię na ten zbior uftaw publicznych i cywilnych, ktore ta Kfięga w fobie zamyka. Ale fądząc, że nie wymagafz, ażebym w fzczegulności każdą z tych

http://rcin.org.pl

Konſtytucyi roztrząſał, i o niey zdanie moie przełożył, gdyżby to było pracą czaſu długiego; więc ile mi folga od nowego zatrudnienia ſpoſobności poda, rozważać będę celnieyſze Seymu tego uchwały, i o nich W. Panu zdanie moie podam.

Znaſz mię W. Pan, że nie byłem, i nie ieſtem łatwy na ten podział narodowych partyi, żebym oyczyzny moiey upatrywał w związkach; żebym to gadał, to chwalił, co moia ſtrona gada, i chwali; z nią czynił, odrzucaiąc tę, ktora iey ieſt przeciwną, umyſłem zniewolonym: ani mię do tego przekonało zdanie owych Grekow, ażeby w podzieloney Rzpltey do iedney lub drugiey należeć ſtrony. Znam ſię być obywatelem moiey oyczyzny; winienem iey pomoc i obronę: nieuchylam ſię od prawa, ktore na mnie włożyła, i to pełnię; ona mi zaś bezpieczeńſtwo i całość obmyślać powinna. A zatym nie znayduię tak z ſtrony moiey, iako z ſtrony oyczyzny tak nadzwyczaynego obowiązku w wznieconych rozterkach domowych wzruſzać ſię, porzucać ſpokoyność, i wiązać ſię do iedney lub drugiey partyi. A tak wolny od tego podziału, zdanie moie na niektore z tych prawa i okoliczności ich ſtanowienia, położę bez żadney poſzlaki parcyalności, i bez żadnego ducha partyi; co będzie materyą ciągłey naſzey korreſpondencyi.

Wiem, że na tym Seymie wiele uchwał ſtanęło, do ktorych moc obca wiodła rękę ſtanowiących: przeto potomność wolnieyſza w rozſądzeniu, wchodząc w rozważenie czaſow tych, uwolni od winy prawodawcę niewolnego. Zaſtanowi ſię tylko nad temi uſtawami, ktore niemaiąc związku żadnego z intereſsem zagranicznych Mocarſtw na ten czas traktowanym i dopełnionym; przecież te

http://rcin.org.pl

z uszkodzeniem powszechnym, lub prywatnych osob, weszły w rząd praw innych, i że do postanowienia ich, częstokroć teyże przemocy obcey użyto.

Byłoby materyą nie listu ale pisma długiego, rozsądzić przez reguły prawdy i sprawiedliwości, ieżeli w ogulnym dziele Seymu ostatniego iest dostateczna ważność wszystkich tych Konstytucyi, ktore są teraz do zachowania kraiowi podane. Z powszechnych reguł polityki wiemy, że ci tylko stanowić prawa w Rzpltey mogą, ktorzy na to są z narodu wyznaczeni; że ci wyznaczeni stanowić co innego niemogą, tylko to, co sobie maią z umowy na ziazdach publicznych od obywatelow zlecono; że ci wyznaczeni nie są, tylko pełnomocnikami tychże obywatelow, na podobieństwo naszych plenipotentow, ktorych używamy do domowych interessow. A zatym skoro Posłowie Seym składaiący stanowią co publicznego mimo wiadomości narodu, skoro nawet ściągaią rękę do odmiany formy rządu, mimo zlecenia na to rzeczywistego: można więc konkludować, że przeciwko woli narodowey czynią, że przechodzą granice umocnienia swego; że wystawuią *Statum contra Statum*, i że podnoszą postać Rzpltey przeciw istotney Rzpltey. A zatym to, co przechodzi moc stanowiących, staie się prywatnym dziełem, nie publicznym, ani przez obce zaręczenia czyli gwarancye (mowiąc w unii rozsądku i prawa) nie nabywa ważności.

Ale pozwolmy, że przyszłe Seymy naprawią ten defekt, i dobroć praw tych rozeznaną potwierdzą z woli całego narodu. Więc potrzeba, ażeby teraz wcześnie rozważać te prawa, i z nich pożytki lub stratę na kray spływaiące rozeznać, ażeby według przekonania sprawiedliwego sądzić potym o nich.

http://rcin.org.pl

W każdym rodzaiu rządow naywiększa ieſt trudność ſtanowić prawa z uwagą na wſzyſtkie okoliczności; albowiem zachowana ta uwaga obmyśla im zaraz pewną exekucyą. Zdarzyło mi ſię czytać w autorze iednym tę materyą uczonie traktuiącym, że on ſądził, iż prawa być ſtanowione powinny, w relacyi z rządem kraiowym, z iego położeniem, i z iego ſtanem aktualnym. Łatwiey ieſt poprawić prawa, gdy tych okoliczności odmiana zachodzi; ale ſtanowić ie by naylepſze bezwzględnie na też okoliczności ieſt niebezpieczno, i częſtokroć też ſame prawa ſtaią ſię pomocą do upadku narodu. Niech to będzie regułą pamiętną W. Panu, przez ktorą chcę rezolwować dobroć, lub złość uchwał niektorych Seymu oſtatniego. A żeś mnie W. Pan zaczepił w liście ſwoim o nałożone teraz tak wyſokie podatki, więc o tych w krotkości dam zdanie moie.

Otoż tu teraz biorę tę dopiero wnieſioną odemnie maxymę polityczną za miarę ważności uchwały podatkow na kray: ieżeli uchwała ta zgadza ſię z ogolną ſytuacyą i ſtanem kraiu naſzego. Wiem dobrze z roſtropnym narodem, że upadku naſzego przyczyną była nieſilność, że moc ſąſiedzka w odebraniu nam części kraiow, nie korzyſtała z prawa, ale z naſzey ſłabości, ... Izaliż z tąd nie wypada konkluzya, że potrzeba ſiły Rzpltey, potrzeba woyſka? zgadzam ſię, że potrzeba, ale nie zgadzam ſię, że zaraz.

Niepodchlebiaymy ſobie, żeby nam Seym oſtatni dał taką formę rządu, ducha takowego iedności, ktoryby był pierwſzą mocą rady wewnętrzney, zabiegow i użycia ſił kraiowych na dobro tey oyczyzny.

http://rcin.org.pl

A zatym ieżeliby w pryncypalnym rządzie i władności był defekt zoſtawiony, ktoż nie przyzna, że poddaiąc ſiłę kraiową pod moc takowego rządu, taż ſama ſiła ſzkodzić więcey kraiowi może, iak być mu pomocną? więc uſtanowmy wprzod formę doſtateczną rządu naywyżſzego kraiowego, niechay to będzie haſłem do narodu na Seymiki przed-Seymowe; a dopiero idźmy do uſkutecznienia uchwały tey powiękſzenia woyſka Rzpltey, zbieraymy podatki.

Powtore podatek tak wyſoko wynieſiony do trzydzieſtu milionow, zgadzaż ſię z ſytuacyą kraiową? pomiarkowaliżeśmy przychod kraiowych doſtatkow do tey proporcyi? mieliżeśmy w tym pamięć na wolność i rozſzerzenie handlow naſzych? pamiętaliżeśmy o wychodzie z kraiu tak wiele milionow na ſol i inne konieczney potrzeby wydatki? podobno nie. Więc potrzebaby wprzod obmyślić ekonomią kraiową, wolność i bezpieczeńſtwo handlu, folgę zubożonemu ludowi po kraiowych rozruchach; dopiero pomiarkowawſzy ſummę dochodow powſzechnych, miarkować podatek na woyſko, i ten uſtanowić; chociażby też z powiękſzeniem co ſeym, byle w proporcyi generalnych przychodow.

Ale mi tu W. Pan przypomniſz to, coś mi zwykł zarzucać, że my Polacy będąc narodem mało-figuruiącym w Europie, dla naſzey ſłabości, potrzeba, żebyśmy ſię poſtawili wprzod w mocy iakowey, chcąc ofiarować Potencyi iakiey naſzę przyiaźń i z nią wchodzić w przymierze; nie maiąc z ſiebie ſiły, ofiara naſza byłaby odrzucona, gdyżbyśmy ſię ſtali ciężarem mniey użytecznym każdemu mocarſtwu.

http://rcin.org.pl

Odpowiadaiąc na to, nayprzod przekładam, że należałoby ſię tu zaſtanowić myślą, ieżeli ſtan Rzpltey potrzebuie takowey ligi z potencyą monarchiczną, żeby z nią wchodzić w wzaiemną obronę i pomoc? ieżeli nie doſyć Rzpltey na traktatach pokoiu, przyiaźni, wzaiemnego handlu, nie wciągaiąc te potencye w łączenie z nami intereſsow zobopolnych.

Powtore: izaliż można rozumieć o obcych potencyach, żeby nieznały, na iaką moc zdobyć ſię możemy, i czyli ieſteśmy w ſtanie te konſerwować? nie łudźmy ſię mniemaniem, że wyſtawiwſzy ſiły okazałe Rzpltey, zwabiemy mocarſtwo iakie do ſzukania przyiaźni naſzey, lub miedzy ubiegaiącemi ſię wybierać będziemy do upodobania naſzego. Bądźmy i owſzem pewni, że obce potencye, ieżli nie lepiey, to przynaymniey rowno z nami wiedzą możność naſzę, i nie z tego, co im okażemy, ſądzić będą o ſiłach naſzych, ale z ſpoſobow one utrzymania; u nich ſą źrzodła doſtatkow naſzych, wiedzą, ile nam ich udzielaią, i ſą w mocy one odwrocenia.

Inſzy ieſt ſpoſob rachunku ſilności kraiowey, ktorego gabinety Monarchow używaią, od tego, ktory nas łudzi. Nie wielkość kraiu, nie ludność mieſzkańcow, nie pola żyzne daią moc kraiowi, i czynią go poważonym, ale rząd pewny i doſtateczny w ſwoiey formie. Potrzeba nam tedy zaradzać nayprzod o dobrym rządzie, ten uſtanowiony zaſili obywatelow, bo ich obroci do iednego punktu, miłości, i obrony oyczyzny. Związany narod węzłem porządku i iedności, będzie zawſze poważany od obcych; wewnętrzna iego ekonomia odkryie mu ten ſpław doſtatkow, z ktorego odkładać będzie część dla ſwoiey oyczyzny. Koniunktura woyny pograniczney poda

http://rcin.org.pl

mu porę do wprowadzenia swoich pretensyi, uzbroi narodowe siły, i temi poprze prawa swoie.

Otoż tedy, kochany przyiacielu, konkluzya moia iest ta: że podatki włożone na kray są zubożeniem iego, ztąd że są wczesne przed obmyśleniem mu dostateczney ekonomii.

XVIII.2.1012

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl

1858

http://rcin.org.pl

XVIII.2.1.012

http://rcin.org.pl